

Олена БІДА

доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
e-mail: tetyanna@ukr.net

Людмила ПРОКОПЕНКО

кандидат педагогічних наук, професор Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
e-mail: tetyanna@ukr.net

Антоніна ЧИЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
e-mail: toniabida@ukr.net

СТРАТЕГІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

У статті виокремлено складові неперервної системи формування педагога-професіонала в Україні. Автори зупинилися на підвищенні професійної кваліфікації педагогічних працівників дошкільних закладів, на діагностико-прогресивних засадах. Наголошено, що саме діагностико-психологічний підхід у виявленні позитивів і негативів у педагога, дозволяє дійти до кожного й без тиску зверху, самостійно з допомогою керівника на плановій основі прогнозувати вдосконалення професійного рівня, вибудувати всю систему методичної роботи, досягти суб'єктивно-об'єктивного результату власних досягнень і досягнень діяльності освітнього закладу.

Ключові слова: неперервна система формування педагога-професіонала, підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників дошкільних закладів, діагностико-прогресивні засади, діагностування, вдосконалення освітньої діяльності.

Реорганізація соціально-економічного розвитку держави потребує радикальних змін у системі освіти.

Вже почалася перебудова педагогічного мислення щодо системи освіти, її неперервності й наступності, практично, в усіх ланках: сім'я – дошкільний заклад – загальноосвітня школа – профтехосвіта – ВНЗ – позашкільні заклади. Деякі напрями й форми продуктивні, прогресивні, доцільні. Проте, на нашу думку, пробуксовує, найбільш помітно, перебудова й удосконалення системи підготовки педагога-професіонала, вчителя-вихователя, педагогізації батьків і громадянської спільноти. А саме перебудова в суспільстві потребує перебудови, в першу чергу спрямованості на вільний розвиток кожної особистості, на більшу відповідальність педагогів перед дитиною, батьками, суспільством.

Варто відзначити, що з давніх-давен філософи вказували на складність перевиховання людини. Так, Рене Декарт відзначав складність цього процесу: «... важко, маючи справу лише з чужими витворами, створити щось досконале... Тому, я аж жодним чином не схвалюю неспокійну і сварливу

вдачу тих, хто не будучи покликаним ні за народженням, ні за станом до керування громадськими справами, невтомно силкується вигадати які-небудь нові реформування» [1, 26, 29].

Ми поставили за мету, відзначити, що складовими неперервної системи формування педагога-професіонала мають бути: пропедевтична підготовка (в сім'ї, педагогічних класах, гуртках, психолого-педагогічний відбір при вступі до педагогічних навчальних закладів); навчання у педагогічних закладах з мінімумом 1/3 практичної підготовки у відповідних закладах освіти; підвищення кваліфікації та перепідготовка згідно з потребою освітньої установи чи закладу).

Ми зупинимося на підвищенні професійної кваліфікації педпрацівників дошкільних закладів, на діагностико-прогресивних засадах. Концепція цієї системи сформульована й апробована в Черкаській області впродовж 80-х років двадцятого й перших років двадцять першого століть під керівництвом д. п. н. Турбовського Я. С. і зав. кабінетом дошкільного виховання обласного інституту післядипломної освіти

Шавровської В. Н. Працівники освітніх закладів, зокрема управлінсько-керівні, забезпечили неперервність підвищення кваліфікації на рівнях: особа – ДНЗ – райметодкабінет, ОІПОПП, реалізуючи принципи гуманізації, демократизації й співпраці всіх, причетних до проблем дошкільної освіти.

Було виокремлено чотири етапи діяльності, а саме: психолого-педагогічне діагностування – прогнозування і планування – реалізація планів – атестація процесу діяльності працівника.

Ще раз процитуємо Рене Декарта, що підкреслить складність і доцільність цієї кропіткої, але конче необхідної роботи: «Здоровий глузд є річ, розподілена справедливим за все на світі чином: кожен вважає себе настільки ним обдарованим, що навіть ті, кого найважче задовольнити у будь-якому іншому відношенні, зазвичай не прагнуть мати здорового глузду більше, ніж вони його мають... здатність правильно міркувати й відрізнити істину від хибі – що, власне, і є тим, що ми звемо здоровим глуздом, – від природи є однаково у всіх людей, а також про те, що ми спрямовуємо наші думки різними шляхами і розглядаємо не одні й ті ж самі речі. Адже недостатньо просто мати добрий розум, головне – це добре його докласти» [1, 15].

Саме діагностико-психологічних підхід у виявленні позитивів і негативів у педагога, дозволяє дійти до кожного й без тиску зверху, самостійно з допомогою керівника на плановій основі прогнозувати вдосконалення професійного рівня, вибудувати всю систему методичної роботи, досягти суб'єктивно-об'єктивного результату власних досягнень і досягнень діяльності освітнього закладу.

В основу цього методу покладено передбачення про те, що педагог є інтелігентом з професійною базою, який може самокритично й об'єктивно оцінити власні успіхи й невдачі, бачити скриті резерви й визначити шляхи подальшого вдосконалення. Результати діагностування доповнюються модифікаціями форм, методів, засобів незалежних оцінювань відповідних експертів і обґрунтованих незалежних оцінок. Виключаючи суб'єктивне діагностування (самооцінювання) з системи підвищення кваліфікації педагога, або розглядаючи його окремо від інших порушується демократично-об'єктивно естетичний підхід в оцінюванні діяльності працівника.

Як показує досвід, виключення з діагностичного арсеналу аналізу й прогнозування діяльності неправомірно. Адже: він є найпростішим і зручним для масового вивчення і не потребує надто-вартісного обладнання (комп'ютер, а інколи листки паперу – якщо ще є ДНЗ без комп'ютерів); дозволяє накопичення статистичних даних моніторингу педагогічного зросту кожного педагога і

колективу в цілому; особистісний підхід до власних недоліків і досягнень (хто краще може знати це й визначити шляхи їх подолання й поширення власних досягнень серед колег); безстресовий підхід до самоаналізу. Не можна вважати, що нечесний самоаналіз буде привалювати» [5; 6].

Переоцінка своїх позитивів, за нашими даними, становить 0,02% й замовчування недоліків – 0,01%.

Зваживши всі «за» і «проти» можна зробити висновок, що самооцінка може і повинна бути використана при діагностично-прогностичному підході в організації діяльності освітніх закладів, РМД, ОІПОПП, т. б. на рівнях: особистість – дошкільний заклад – район – область.

Для проведення роботи з педагогічними працівниками на діагностико-прогностичних засадах повинні дотримуватися такі передумови:

- цілеспрямована, системна й синхронна робота наукових співробітників, адміністративних і методичних служб;
- знання реального стану навчально-виховної роботи (наявність порівневого і поелементного аналізу рівня знань, умінь, навичок дошкільників);
- аналіз кадрів у розрізі освіти, стану роботи, умов проживання педагогів і діяльності закладу; (К. Д. Ушинський, який вперше ввів поняття «теорія» і «практика» мистецтва виховання, конкретизує їх і обґрунтовує шляхи його розвитку і вдосконалення у практичній педагогічній діяльності. Вихователь, на його думку, повинен не лише прагнути пізнати людину такою, якою вона намагається виглядати, а є в дійсності з усіма її слабкостями і в усій її величі, знати людину в сім'ї, в суспільстві, на самоті з своєю совістю; у будь-якому віці, у всіх становищах, знати спонукальні причини найбрудніших і найвищих вчинків, історію розвитку будь-якої пристрасті й характеру [4, 36].
- психолого-педагогічна комфортність у взаємовідносинах того, хто діагностує, і того, кого діагностують;
- уміння працівників аналізувати свою діяльність (проводити самоаналіз заходів та аналіз роботи інших, роботи закладу в цілому);
- уміння (знання і володіння практикою) педагогічних керівників професійною етикою, методами психолого-педагогічного аналізу;
- наявність необхідної матеріальної бази (анкети, діагностичні карти, комп'ютер, психолого-педагогічна і методична література, картотека передового педагогічного досвіду);
- бажання (необхідність) самовдосконалюватись (К. Д. Ушинський писав, що вчитель у вчителів живе до того часу, доки він вчителя набуває досвід [4]. А Василь Олександрович Сухомлинський зауважу-

вав, що «Ні один вчитель не може бути універсалом... втіленням усіх достоїнств. У кожного щось переважає, кожен, маючи неповторну живинку, здатний яскравіше, повніше від інших розкрити, виявити себе в якійсь сфері духовного життя» [3, 382].

Роботу з використанням діагностування доцільно проводити в три етапи: підготовчий, робочий, заключний.

Підготовчий етап передбачає навчання педагогів умінню проводити самоаналіз і аналіз. В. О. Сухомлинський писав: «Один із секретів педагогічної творчості й полягає в тому, щоб пробудити в учителя інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи. Хто намагається розібратися в хорошому й поганому на своїх уроках, у своїх взаєминах з вихованцями, той вже досяг половини успіху [2, 399]. Аналіз і самоаналіз здійснюється з допомогою анкет (паперовий чи комп'ютерний варіант). Анкета може містити:

- назву закладу, район; П. І. П. педагога, базову освіту, спеціальність, посаду, рік закінчення навчального закладу, сімейний стан, місце проживання;

- останній рік навчання на курсах при райметодкабінеті, при ОІПОПП; результати останньої атестації;
- тему післякурсowego завдання; проблему, над якою працює педагог;

самоаналіз роботи:

- вид діяльності, що реалізується найкраще; пропозиції;
- з яких питань діяльності бажано одержати допомогу (семинар на базі ППД, МО, наставництво, стажування, самоосвіта);
- корекція при співбесіді з ст. вихователем, методистом, зав. ДНЗ, керівником рай (обл.) метод об'єднання;
- форми методичної роботи в ДНЗ (на 1–2 роки), в РМК, в ОІПОПП (1–5 років).

Підготовчий етап в ДНЗ бажано проводити або перед службовою відпусткою (травень), або на початку нового навчального року (серпень, до складання річного плану).

На базі опрацювання результатів анкет складається діагностико-прогностична карта діяльності ДНЗ на новий навчальний рік і може мати такий вигляд:

№ п/п	П. І. П.	Посада (в якій віковій групі)	Спеціальність	Стаж роботи	Проблема, що вирішується найкраще	Проблеми, що потребують метод. допомоги	Форми роботи		
							ДНЗ	мМК	ОІПОПП
Проблема, над вирішенням якої буде працювати ДНЗ в даному році									

Виходячи з аналізу анкет і даних діагностичної карти планується методична робота (підвищення професійного рівня) на рік. Наприклад, можуть бути такі форми роботи: педагогічні читання за результатами вирішення проблеми над якою працювали впродовж року («Психолого-педагогічне забезпечення, загартування дітей молодшого (середнього...) віку», «Патріотичне (моральне і т. п.) виховання засобами краєзнавчої роботи» і т. д.); гуртки (виготовлення гербарію, листівок для воїнів з АТО, іграшок-оберегів тощо); школа передового досвіду (навчання дітей творчості в процесі образотворчих занять); самоосвітня робота (заслуховування окремих вихователів, відкриті заняття, творчі звіти, наставницт-

ва, стажування тощо); постійно діючі семінари, семінари-практикуми (в контексті проблемної теми) наприклад «Впровадження в практику ДНЗ рекомендацій з розвитку загально навчальних умінь і навичок»; «Гуманістична спрямованість навчально-виховної роботи з дітьми»; «Гуманізація виховання»; «Організація активної пізнавальної діяльності дошкільника», «Раціональне використання ТЗН в умовах ДНЗ» « і т. п.

Без стратегічності в удосконаленні професійної підготовки, зокрема підвищення кваліфікації педагогів дошкільних закладів, як основної ланки формування освіченої, гуманної, патріотичноспрямованої людини не можна будувати нову людино-центричну державу.

Список використаних джерел

1. Рене Декарт «Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукувати істину в науках». — К.: Тандем. — 2001 — 102 с., — С. 26, 29.
2. Сухомлинський В. О. Розмова з молодими директорами школи. — Вибр. пед. твори в 5-ти Т. — К.: Рад. шк., 1997. — Т. 4. — С. 399.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти Т. — К., 1977. — Т. 3. — С. 382.
4. Ушинський К. Д. Твори. : в 6-ти Т., — К.: Рад. шк., 1952, Т4, С. 36
5. Кучай О. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій / О. В. Кучай // Вісник Черкаського університету. — Серія: Педагогічні науки. Випуск № 34(247). — 2012. — С. 137—140.

6. Кучай Т. П. Підготовка майбутніх учителів в університетах Великої Британії до екологічного виховання учнів: монографія / за ред. д. пед. н., проф., дійсного члена НАПН України Н. Г. Ничкало. — Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010. — 216 с.

References

1. Rene Dekart (2001) «Mirkuvannya pro metod, shchob pravyl'no spryamuvaym sviy rozum i vidshukovuvaty istynu v naukakh» [«Discourse on the method to correctly guide our minds and seek the truth in the sciences»] К. : Tandem. 102.
2. Sukhomlynskyi V. O. (1997) Rozмова z molodymy dyrektoramy shkoly [Conversation with School Young Directors]. Vybr. ped. tvory v 5-ty T. K. Rad. shk. T. 4. 399.
3. Sukhomlyns'kyu V. O. (1977) Vybrani tvory [Selected Works]: V 5-ty T. K. T3, 382.
4. Ushynskyi K. D. (1952) Tvory [Works]: V 6- ty T. K. : Rad. shk. T4, 36.
5. Kuchai O. (2012) Osoblyvosti pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy mul'tymediynykh tekhnolohiy [Features of the preparation of future teachers of elementary classes by means of multimedia technologies] Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky. Vypusk № 34(247). 137-140.
6. Kuchai T. P. (2010) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv v universytetakh Velykoyi Brytaniyi do ekolohichnoho vykhovannya uchniv [Preparation of future teachers at UK universities for environmental education of students]: monohrafiya / za red. d. ped. n., prof., diysnoho chlena NAPN Ukrayiny N. H. Nychkalo. Cherkasy: CHNU imeni Bohdana Khmel'nyts'koho, 216.

Біда О. А., Прокопенко Л. И., Чичук А. Стратегия совершенствования образовательной деятельности в процессе повышения квалификации работников дошкольных учебных заведений в Украине

В статье выделены составляющие непрерывной системы формирования педагога-профессионала в Украине. Авторы остановились на повышении профессиональной квалификации педагогических работников дошкольных учреждений, на диагностико-прогрессивных началах. Отмечено, что именно диагностико-психологических подход в выявлении позитивов и негативов у педагога, позволяет прийти до каждого и без давления сверху, самостоятельно с помощью руководителя на плановой основе прогнозировать совершенствования профессионального уровня, выстроить всю систему методической работы, достичь субъективно-о ' объективного результата собственных достижений и достижений деятельности образовательного учреждения.

Ключевые слова: непрерывная система формирования педагога-профессионала, повышение профессиональной квалификации педагогических работников дошкольных учреждений, диагностико-прогрессивные принципы, диагностирования, совершенствования образовательной деятельности.

Bida O., Prokopenko L., Chychuk A. Strategy of improvement of educational activity in the process of professional development of preschool educational institutions in Ukraine

The article outlines the components of a continuous system of formation of a professional teacher in Ukraine: propaedeutic training (in the family, pedagogical classes, circles, psychological and pedagogical selection when entering the pedagogical educational institutions); training in pedagogical institutions with a minimum of 1/3 of practical training in relevant educational institutions; refresher training and retraining according to the need of an educational institution or institution. The authors stopped improving the professional qualifications of pedagogical workers in pre-school institutions, on diagnostic and progressive principles. It is emphasized that it is the diagnostic-psychological approach in identifying positive and negative at the teacher, allows you to reach each and without pressure from above, independently, with the help of the head on a planned basis, to predict the perfection of the professional level, to construct the whole system of methodical work, to achieve subjectively-on ' the objective result of their own achievements and achievements of the educational institution. The basis of this method is the prediction that the teacher is an intellectual with a professional base that can self-critically and objectively evaluate their own successes and failures, see hidden reserves and identify ways to further improve. The results of the diagnosis are supplemented by modifications of the forms, methods, means of independent evaluations of the relevant experts and substantiated independent evaluations.

Key words: continuous system of teacher-professional formation, improvement of professional qualification of teaching staff of preschool institutions, diagnostic and progressive principles, diagnosis, improvement of educational activity.

Стаття надійшла до редколегії 11. 10. 2017